

De Grote Nagel. Van Pallandtlaan 9

In de wijk De Maat is de Oude Nijkerkerweg verdwenen. Lang slingerde de weg zich hier tussen boerderijen door. De luchtfoto laat mooi zien hoe bochtig dat gedeelte was. Links, iets boven het midden ligt het onderwerp van dit verhaaltje. Rechtsonder zou nu ongeveer de Westerkerk te vinden zijn. De weg voerde op korte afstand langs de boerderijen De Boomen (familie Kuiper), Veldzicht (Van Aller), Kolevaarserf (Braamburg), De Grote Nagel (Dooijewaard), de Kleine Nagel (Van Malestein, daarvoor Van 't Meer) en de Heuvel (Eibert Bosch). Tussen haakjes zijn genoemd bewoners uit de jaren vijftig/zestig. Daarmee zijn de meteen meeste boerderijen van het hart van de oude buurtschap Veldwijk vermeld.

Het is aannemelijk dat de loop van de weg mede is bepaald door de ligging van de boerderijen, zoals dat vroeger zo vaak het geval was. Het zegt ook wel iets over de ouderdom van de boerenerven in dit gebied. Er zijn overigens aanwijzingen dat de weg oorspronkelijk in westelijke richting recht door langs De Boomen liep om dan in het hart van noordelijk Telgt uit te komen.

Terugkerend naar De Grote Nagel is inmiddels duidelijk dat de boerderij dus in een grote bocht van de weg lag. Zoals de uit 1783 daterende afbeelding (vanuit het noorden) laat zien, liep hij eigenlijk over het erf. Helaas is er nog geen toestemming om de tekening hier af te drukken, maar zij kan bekeken worden via <https://rkd.nl/en/explore/images/record?query=Nagel&start=9>. De schuren en de hooiberg staan aan de andere kant van de weg. De bovenstaande kaart met de situatie uit 1832 laat dat mooi zien..

Gerrit Nagel

Wat de naam van de boerderij betreft, hebben we te maken met een verschijnsel dat vaker voorkomt. Oorspronkelijk was deze "Nagels Erve". Later sleet "erve" weg. Mogelijk in de 18e eeuw heeft er een splitsing plaatsgevonden, waardoor er een Grote en een Kleine Nagel ontstonden. We vinden daarvan in Ermelo wel meer voorbeelden (Groot - en Klein Emaus, Groot - en Klein Kindergoed etc.) Een mooi voorbeeld van het wegslijten van een deel van de naam vinden we ook in Putten, waar "Alphert Brincksgoet" uiteindelijk is geëvolueerd tot "de Alfabrink".

Het erf dankte dus oorspronkelijk zijn naam aan een persoon, genaamd Nagel. Elders heb ik al eens geschreven dat het verleidelijk is om een verband te leggen met Gerrit Nagel die in 1403 wordt genoemd als commandeur (hoofd) van het klooster St. Jansdal of 's Heeren Loo. Het zou kunnen dat deze zijn goederen aan het klooster had geschonken, aangezien de kloosterregels persoonlijke armoede voorschreven. Feit is in ieder geval wel dat de boerderij tot de goederen van het St. Jansdal heeft behoord. Voor het afkomstig zijn van Gerrit Nagel zijn de laatste jaren meer aanwijzingen gevonden. Ik hoop hierop te zijner tijd in een nieuwe bewerking terug te komen.

Nagels Erve kwam na de reformatie onder het beheer van de Staten van de Veluwe en werd in 1735 verkocht.¹ Koper was burgemeester Peter Oosterbaan uit Harderwijk. Bekend is dat ook de Kleine Nagel later toebehoorde aan de familie Oosterbaan. De familie Oosterbaan heeft de boerderij precies een eeuw in bezit gehad. In 1835 werd zij verkocht aan notaris De Mol uit Harderwijk, aan wie ook de boerderij Veldwijk toebehoorde.² Aan het einde van de 19e eeuw vinden we Dr. Vitringa uit Deventer vermeld als eigenaar.

De boerderij heeft natuurlijk al lang niet meer het uiterlijk als op de oude afbeelding. Branden (bijv. in juni 1890) en verbouwingen zorgden voor een gedaantewisseling. Wel is de boerderij zo te

zien op dezelfde plek blijven staan. Westelijk ervan had de diaconie van de Hervormde Gemeente van Ermelo vroeger een stuk grond, waarop een huisje gebouwd was. Dit perceel komt voor in een Lijst van kerkelijke goederen uit 1777 en staat daar aangeduid als "een stuk grond achter Marten Berends Erve". Marten Berends bewoonde de Grote Nagel 90 jaar daarvoor. Kennelijk was hij een bekende figuur geweest of een langdurige bewoner, waardoor zijn naam aan het erf verbonden was gebleven. Het komt meer voor dat in lijsten namen worden genoemd van mensen die allang zijn overleden. Vroeger gaf dat kennelijk geen problemen, maar nu zorgt dat voor verwarring. De boerderij zorgt trouwens voor meer puzzels. Bekend is dat de familie Oosterbaan een "kamer" had in één van hun boerderijen in Veldwijk. De beschikbare gegevens spreken elkaar tegen, zodat nog niet uitgemaakt kon worden om welke het ging.

Toen de Grote Nagel in 1835 verkocht werd, bestond zij uit een boerenwoning (letter C nummer 11) met bakhuis, schuur, hooiberg, schaaps- en varkensschot en 19 percelen land. Daarbij waren er met intrigerende namen zoals het Schavenouw, de Woerd en Juttenhof. Sommige perceelsnamen zijn nu nog bekend zoals de Sypelsteeg en het Griftland. De laatste leeft zelfs voort als straatnaam.

In de Franse Tijd moesten mensen een geslachtsnaam kiezen. Aartje, Aris, Cornelis en Jannetje Aartsen hebben toen de naam Van de Nagel gekozen. Hun vader, Aart Rijksen, werd ook al wel Van de Nagel genoemd. Zij zullen dan ook in de Grote Nagel hebben gewoond. Cornelis was later winkelier in Ermelo. Hij bewoonde het oeroude pand, dat in de jaren zestig is vervangen door de Lindehoek en anno 2021 De Boterlap heet. De familie heeft nog lange tijd in Ermelo gewoond.

Verantwoording afbeeldingen:

- Luchtfoto. Afk. uit oud bestemmingsplan gemeente Ermelo. Maker onbekend.
- Kaartje. Fragment hertekend minuutkaart. Uitg. Stichting Kadastrale Atlas Gelderland. Ermelo 1832. Bewerking door auteur.
- Foto Kees Koops (Van dia. Met dank)
- Foto zegel Gerrit Nagel . Gemeentearchief Kampen 1986.
- Verkoopakte 1735. Foto Gelders Archief. NL-AhGldA_0008_3650017.
- Prentbriefkaart De Grote Nagel. Uitg. J.S.A. ca. 1968. Collectie auteur.
- Kaartje idem als boven.
- Panoramafoto. Zelf samengesteld uit foto's Bestemmingplan De Maat ca. 1980. Uitg. Gemeente Ermelo.

¹ Gelders Archief. NL-AhGldA_0008_3650017.

² SNV Nunspeet Notariële Archieven, inv.nr. 24 akte 124.